

פרק 1: סוריה תחת שלטון חאפד' אל אסד

פרק זה ידון במפלגת הבעת' בסוריה, מפלגה שתפסה את השלטון במדינה בשנת 1963, ומחזיקה בו, במידה מסוימת, עד היום. במהלך הפרק תתקיים סקירה אודות הקמתה, מנהיגיה, דרכי פעולתה והאידיאולוגיה של המפלגה תוך ציון עיקרי תורתה כפי שנהגו בתחילת דרכה וכפי שבאו לידי ביטוי לאחר מכן. בנוסף, הפרק יערוך סקירה של עלייתו של חאפד' אל-אסד לשלטון סוריה ובמדיניות הפנים והחוץ בה נקט על מנת לבסס את אחיזתו במדינה. כמו כן, הפרק יעמוד על יחסי המיעוטים הדתיים בסוריה תחת שלטונה של המפלגה ועל יחסו של השלטון כלפיהם, בייחוד תחת שלטונו של אסד כמנהיגה של המדינה. על מנת למקד את הדיון, ניתן להגדיר כי השנים הרלוונטיות לסקירה הן שנות ה-40, שנים בהן החלה להתהוות מפלגת הבעת', עד סוף שנות ה-70, תקופה בה אסד ביסס עצמו כמנהיגה של סוריה והחל לנקוט במדיניות תקיפה יותר על מנת לממש את שאיפותיו.

מפלגת הבעת' נוסדה בדמשק ב-1940 על ידי מישל אפלאק, נוצרי אורתודוקסי, צלאח-על-דין על ביטאר, מוסלמי סוני וזאכי ארסוזי, עלאווי מחבל אלכסנדרטה. שלושת האישים היו שייכים למעמד הבינוני בסוריה ושלושתם עבדו כמורים בדמשק¹. ארסוזי פוטר מעבודת ההוראה ב-1934 עקב התנגדות אגרסיבית מידי לשלטונות המנדט ונשאר פעיל פוליטית תחת חזית הפעולה הלאומית הסורית, שמהותה התנגדות למנדט הצרפתי. הוא עזב את החזית לאחר שהשליטה על חבל אלכסנדרטה ניתנה לטורקים². לאחר שהחזית התפרקה, הסורים חשו צורך למלא את החלל שנפער אחריה ותררו אחר ארגון שידגול ברעיונות ה"ערביזם". ב-1939 זאכי ארסוזי נפגש עם מישל אפלאק, אל-ביטאר ואינטלקטואלים פעילים אחרים על מנת לגבש רעיון אודות הארגון החדש שהם רוצים להקים, אך לא הייתה התקדמות מיידית ומהותית מעבר לפגישה זו. ארסוזי, מצידו, הקים את מפלגתו, המפלגה הערבית הלאומית ב-1939. המפלגה דגלה במנהיג אחד ויחיד לערבים והאמינה כי יש לחזור ולהביט על ההיסטוריה של הערבים לשם השראה והאמינה כי יש להשתחרר מעול שלטון הזרים שמתמקמים באזורים הערביים. המפלגה לא האריכה ימים והתפרקה כשנה לאחר מכן³. קבוצות רבות אחרות החלו להתהוות בסוריה בשנים אלה, כאשר אחת הבולטות שבהן הייתה הקבוצה שהתאספה סביב מישל אפלאק וצלאח אל-דין אל-ביטאר. אפלאק ואל-ביטאר היו אינטלקטואלים שרכשו את השכלתם הגבוהה בסורבון שבצרפת, עבדו כמורים בבית ספר בדמשק והחלו לצבור תומכים דרך עבודתם, כאשר הרצו לתלמידים שהוקסמו מרעיונותיהם. הקבוצה של השניים החלה לגדול ואפלאק עצמו התייחס לשנת 1940 כשנת לידתה של הבעת'⁴. החל משנת 1943, תנועתם של אפלאק ואל-ביטאר החלה לשאת את השם "בעת'" ובאותה שנה, כאשר הצרפתים הסכימו לערוך בחירות בסוריה, השניים הציבו עצמם כמועמדים למושביו מדמשק, פעולה אשר לא הביאה עמה הצלחה בטווח הזמן המידי⁵. אי ההצלחה בבחירות לא מנעה מתנועת הבעת' להמשיך ולפעול ודווקא לאחר שנת 1943 התנועה החלה להתרחב בצורה מהירה, כאשר תלמידיהם של אפלאק ואל-ביטאר משנות ה-30 החלו כעת להירשם לאוניברסיטאות ולהוות קול אמיתי מבין צעירי סוריה המשכילים. בשלב זה, מנהיגי התנועה החלו לחשוב על הסבתה מחברתית לפוליטית, והמילה "מפלגה" החליפה את המילה "תנועה".

¹ Nikolas Van Dam, *The Struggle for Power in Syria: Politics and Society Under Asad and the Baath Party*, Great Britain: CPI Antony Rowe, 1979, p- 16

John F. Devlin, *The Bath Party: A History from its Origins to 1966*, USA: Stanford University, 1976, p-8²

Ibid.³

Ibid.⁴

Ibid. p-11⁵

מטרת המפלגה היא בדיוק מה ששמה מציין בערבית- הבעת'- התחייה, הרנסנס של האומה הערבית בדרכי הסוציאליזם והחילונית. האידיאולוגיה של הבעת' היא יצור כלאיים המשלב בתוכו את הסוציאליזם האירופאי ולאומיות ערבית. מהות האידיאולוגיה היא הכרה בכך שהערבים הם בניה של אומה אחת ויחידה, האומה הערבית, יש לערבים מנהיג אחד וכי הערבי- בן האומה הערבית אחראי לגורלו שלו בעצמו.⁶ רעיונות האחדות והסוציאליזם לא היו חדשים בעולם הערבי, אך אפלאק ואל-ביטאר הוסיפו נדבך חשוב שמשך תומכים רבים- החופש הלאומי של הערבי. העיתוי היה קריטי, שכן בתקופה זו רוב השטחים הערבים היו תחת שליטה זרה בצורה כזו או אחרת והערבים היו כמהים לשחרור אדמותיהם שהיו נתונות מאות שנים לשלטון זר או בלתי רצוי. אפלאק האמין בשילוש האופטימלי עבור האומה הערבית אותה רצה לבנות – אחדות, חירות וסוציאליזם. את שלושת הדברים ניתן להשיג באמצעות הפיכה של כל מה שקיים במה שיכול להיות העתיד המושלם של האומה הערבית המאוחדת. מפלגת הבעת' החשיבה את המדינות הערביות ללא יותר ממחוזות באומה הערבית העתידית בה האמינו, שהשתרעה עד מדבר סהרה והמפרץ הפרסי. על מנת להשיג זאת, המפלגה האמינה כי יש צורך להשתחרר מכבלי הפוליטיקה המקומית, הקשרים אזוריים וכמובן אמונות דתיות שהשתנו מאזור לאזור והקשו על איחודה של האומה הערבית עקב ריבוי בפלגים הדתיים השונים.⁷ המדינה העתידית שתקום, אם יתממשו שאיפות הבעת', תהיה בעלת שיטה דמוקרטית, תבטיח חופש ותספק צדק חברתי לחברי האומה הערבית.⁸ כך, חברי מפלגת הבעת', באמצע שנות ה-40, הפכו למתנגדים העקביים והבולטים ביותר לקולוניאליזם האירופאי בעולם הערבי. חזונו של אפלאק נדד אל המישור הכלכלי גם כן, כאשר הוא שאף למחוץ את המעמד המסורתי הגבוה בעל ההשפעה הרבה על מנת להניח למעמדות הנמוכים לפרוץ את גבולות האחיזה הכלכלית בהם אשר מנעה מהם להיות שותפים פוליטיים שווים. אפלאק דיבר על פיקוח כלכלי והבטחת שוויון כלכלי ושוויון הזדמנויות לכל, מה שלא היה קיים עד אז בגלל אליטות ששלטו כלכלית דורות רבים לפניו.

חברי מפלגת הבעת' נשאו את עיניהם לעבר נשיאה של מצרים ב-1958, ג'ימאל עבד אל – נאצר, אשר הבטיח וקיים מצרים סוציאליסטית. נאצר הצליח להבריח את הבריטים מתעלת סואץ ומחץ את המונרכיה המצרית. חברי הבעת' האמינו כי איחודן של מצרים וסוריה יעלה את המדינות על הדרך הנכונה למימוש האידיאולוגיה הבעת'יסטית. אפלאק ואל-ביטאר האמינו כי אם אכן איחוד בין מצרים וסוריה יתקיים, מקומם כמובילים של סוריה יהיה שווה למקומו של נאצר, או לפחות בולט מספיק על מנת שלדבריהם יהיה משקל. למען מטרה כזו אפלאק אף הסכים להפסיק כל פעילות פוליטית של מפלגתו, לטובת פעילות של החזית המשותפת בין מצרים וסוריה. ב-6 במרץ, 1958, הקבינט של הרפובליקה הערבית המאוחדת נוצר לאחר משאל עם בו התקבלה תמיכה של כ-100% של העם הסורי. עבד אל-נאצר כעת היה נשיאה של סוריה ושל מצרים ומפלגת הבעת' צפתה להשלכות חיוביות ולמימוש שאיפותיהם הפאן-ערביות.⁹ נראה כי דמותו הדומיננטית של נאצר בעולם הערבי, גודלה של מצרים וכוחה הצבאי מאפילים על סוריה, אשר נראית כלא שותפה פעילה בעולם החדש אותו ביקשו חברי הבעת' לקיים. נאצר נשמע מוקיר סורי אחד, שוקרי אל- קוואתלי, אשר הסכים לעזוב את השלטון בסוריה לטובת הרפובליקה הערבית המאוחדת, אך הכוח היה ללא ספק בקהיר. ב-1959, כשנה לאחר הקמת

Robert W. Olson, *The Ba'th and Syria, 1947-1982: The Evolution of Ideology, Party, and State*, Princeton: The Kingston Press INC, 1982, p-3

Ibid. p-9⁷

Itamar Rabinovitch, *Syria Under the Ba'th 1963-1966: The Army-Party Symbiosis*, Jerusalem: Israel Universities Press, 1972, p-10

Ibid. p-116⁹